

Subotnja matineja

Piše
Miljenko Jergović

KATARINA LIVLJANIĆ Juditin pjev

Ako bismo po umjetnosti, a ne po festivalskim protokolima, poslušali bismo ovu ženu

Od iskona do kiča pola je koraka. A u nas, koliko se da primijetiti, postoje tri vrste kiča na temu iskona. Najmanje je opasan pop-kič, ono kad Thompson pjeva o Divi Grabovčevoj i kralju Dmitru Zvonimiru.

Puno je neugodnije kada se iskonom inspirira takozvana visoka kultura, ali je, ipak, najgore kada se u akademске, biva znanstvene svrhe, lomi i razloma Bašćanska ploča, sve da bi se reklo kako je u nju upisano nešto drugo i važnije od katastrofskog izvataka, u davna doba ovjerenog kod notara Držihe.

Zbog ovoga se čovjeku često učini da mu je o iskonu, i svim njegovim oblicima i manifestacijama, pametnije šutjeti, a zatim i naširoko zaobilaziti sve ono što je na tu temu napisano, skladano, naslikano ili u slikopis uklesano. Hrvatska povijest, kao i sve druge južnoslavenske i balkanske povijesti, pouzdano započinje pojavom električne žarulje u našim krajevima. Sve što je bilo prije toga vrlo je nesigurno, i podložno promjenama raspoloženja francuskih putnika po Dalmaciji i Bosni, Fortisovoj probavi, literarnom talentu fra Andrije Kačića Miošića i promilima alkohola u krvi svih onih namjernika i oružnika, od kojih se najduže sjećamo princa Eugena Savojskog, koji su sa zapada i s istoka provaljivali sa svojim vojskama, rušeći i paleći i ono malo naše vidljive i pisane povijesti. Dobri fra Andrija je znao da od narodnoga pamćenja i od povijesti neće ostati ništa, ukoliko on ne bude slagao deseterce? Zašto baš epske, guslarske deseterce? Samo zato što se tako nanizane riječi lakše pamte. Stih kod nas nije bio pjesnička, nego je bio memorijska forma. Zato deseterci. Epski deseterac južnoslavenski je memory stick.

Razumijevanjestih

Naravno, sve smo ovo napričali iz dramaturških razloga i zbog obrata u priči, da bi se naglasilo umjetnički zahtev Katarine Livljančić, muzikologinje, glazbenice i pjevačice, koja se bavi isključivo - iskonom. Rodena u Zadru, neke od šezdesetih godina našega stoljeća, studirala je u Zagrebu, a zatim je otišla u Pariz. Međutim, ničega glamurnog nije bilo u tom odlasku: otišla je usavršavati glas, u namjeri da se ozbiljnije i šire bavi srednjovjekovnom glazbom, stekla je doktorat na Ecole pratique des Hautes Etudes, u Parizu. Danas predaje na Sorbonni, gostuje po europskim i američkim sveučilištima, ali istovremeno se, vrlo lokalno i dubinski, bavi tradicijama i krajnje nesigurnim glazbenim, oralnim sjećanjima svojih lokalnih

zavičaja. Katarina Livljančić pokušava rekonstruirati jedan krajnje fragmentiran, usitnjen, ali i nesiguran svijet. Cjelina slike izgubljena smjenjivanjem generacija, u društvenim traumama, ratovima, epidemijama i tehnološkim revolucijama, tako da je ono čime se, pjevajući, bavi ova fascinirana žena srodno i strategijama "malih povijesti", i rekonstrukcijskoj anatomiji, kada se cjelina dinosaura rekonstruira iz pronađenog fosila njegova malog prsta. Dakle, Katarina Livljančić se, uz svoj ansambl Dialogos, ne bavi iskonima, nego pokušajima, u kojima nužno ima nečega utopističkog, da otkrije pjesmu, na način na koji je prvi put bila otpjevana. U tome se i sastoji stanovit problem koji hrvatska publika i kulturna elita mogu imati s Katarinom Livljančić. Nju je nemoguće smjestiti bilo gdje u rasponu između Thompsona i egzegeta teksta Bašćanske ploče. Našavši se izvan tako postavljenih granica, ona je postala izvan hrvatske kulture. A istovremeno je jedan od njezinih najblizistijih protagonista.

Uplašio sam se kada sam prije nekog vremena čuo za njezin projekt upjevavanja Marulićeve "Judite". Takvim stvarima se, vjerujem to i dalje, ne treba baviti, ako niste sigurni da vam je Bog dao apsolutni talent. A u takvo što sigurni su samo oni koji pritom griješe, i nikakva talenta nemaju. Marulićev epski spjev napisan je u pravilnoj metriki, četverostrukom rimovanih dvanaesteraca, sa cezuruom na šestome slogu, i pjesnički je virtuozan. Sa stanovišta suvremenog čitatelja, međutim, a naročito onoga koji nije plaćen da se u znanstvene svrhe bavi Marulićevim stihovima, ili nema ambicija da dobaci do sinekura u potkrovlju neke od dičnih nacionalnih institucija, riječ je o mrtvome i nečitljivom tekstu. Pritom, nije toliko problematičan Marulićev jezik - razumjet će ga svatko tko ima dublji interes za materinji jezik i njegovu protežnost - nego je problematičan upravo način na koji pjesnik, u duhu svoga vremena, pokušava ispričati priču. S tim načinom izgubili smo kontakt, dijelom i zbog svojih kulturnih i književnih diskontinuiteta, zbog toga što je nama, Hrvatima i Balkancima, naše sesnaesto stoljeće neusporedivo udaljenije nego što je Talijanima, Nijemcima ili Španjolcima njihovo sesnaesto sto-

ljeće. Španjolcu je Don Quijote jučer projahao sokakom ispred kuće, dok je nama Marulić promakao ne prije pet stoljeća, nego prije petsto pet stoljeća. I to sa crtom.

Živi Marulić

A onda sam, sve se opirući, čuo i vidio "Juditu" Katarine Livljančić i ansambla Dialogos, u dugočasnem videospotu, koji je sjajno režirao Radislav Jovanov Gonzo. Dogodilo se to tko zna kojeg datuma, u neka gluhha doba, na programu Hrvatske televizije. Bilo je u svakom pogledu fascinantno, ne samo za nekoga tko je - s interesom i razumijevanjem - čitao "Juditu", nego i za nekoga tko ne bi imao pojma što to prelijepa pjevačica, nevjerojatno sugestivne interpretacije, glumačkih kretnji i mimike, zapravo pjeva. I kako se to njezino pjevanje u stvari zove. Ništa gledatelj i slušatelj te večeri nije morao znati, kao što se, možda, ništa i ne mora znati da bi se doživjela velika glazba. (Kreže je, u razgovorima sa Čengićem, kao osamdesetpetogodišnjak, pričao o tome kako se pingvini okupljaju oko zvučnika iz kojeg se čuje klasična glazba, a protestno uzmiču na pop pjesmice...) A "Judita" Katarine Livljančić je i iz posve barbarske perspektive - velika glazba. I skoro pa usput, to je živi Marulić. Nakon što čovjek čuje njezin komad, taj glas i ritam, na takav mu se način uvuče u uho da "Juditu" sljedeći put čita u drukčijemu ritmu, u drugoj melodiji. Umjesto monotone ubitačno pravilnih dvana-

Ona pokušava rekonstruirati jedan izgubljeni zvučni i melodijski sklop. U slučaju svih Katarininih dalmatinskih zavičaja, to je i rekonstrukcija kulturne i društvene povijesti. U njenom glasu je povijest davnoga i nedokumentiranog vremena

esteraca, koji u ogrubjelome uhu zvuče kao epski deseterci, jer bi se i "Juditu", to je istina, moglo i odguslati i odrepati, stihovi se razlažu u raskošne kadence i kaskade, u jezik za koji smo odavno postali gluhi.

"Knjiga o Juditi" jedna je od inspirativnijih biblijskih pripovijesti, već i zato što su se u njoj stekli, na istome mjestu, u istoj riječi fanatizirana pobožnost i divlja erotika. Judita je, priča se u Bibliji, bila ljupka, zavodljiva udovica, pritom zabrinuta za sudbinu svoga židovskog naroda, koji je bio baš nešto postradao zbog tradicionalnoga židovskog smisla za humor što ga je Jahve, možda i zbog neiskusstva, budući da se sve događalo u rano doba Svijeta, doživio kao židovsku nevjeru. I to je bio razlog da je izabrani narod prepustio nekakvim asirskim neznaoštima. Fatalna Judita zavela je njihova generala Holoferna, tako da je on za njom sasvim izgubio glavu, koju mu je ona - kako to zamišlja ovaj čitatelj, a prešućuje Biblija - na vrhuncu spolnoga čina naprosto odsjekla. Asirci kada su vidjeli što je učinila ta žena, kako je obezglavila strašnoga, do tada bezosjećajnog Holoferna, pobjegli su glavom bez obzira. Židovi su se spasili iz asirskoga ropstva, i naglo im je kod Svevišnjega, ali i među čitateljima Biblije i vjernicima niza pobožnih religija, porastao ugled. Tako se češće prepoznaju kao Mojsijev, Abrahamov, Davidov narod, čitatelju je draže misliti o Židovima kao o Juditinom narodu, čija je povijest rođena u trenutku mračnoga seksa. No, i to je, naravno, privatna literarizacija, beskonačno udaljena od pobožnoga splitskog katolika, dobrog pjesnika Marka Marulića. Pjevanje Katarine Livljančić, kao i Gonzov film, daju za pravo toj bujnoj i razotkrivenoj erotskoj maštariji, koliko god su, istovremeno, glazbeni spomenik Maruliću. Svakako, najljepši spomenik koji je "ocu hrvatske književnosti" (navodnici zbog pompozosti i ironije) ikada itko sagradio.

Katarina na Lovčenu

Katarina Livljančić nije autoritativna kulturna pojava, pred njom ne treba ničice pasti, njezini parizi i njezine sorbone nisu kao u drugih, do nje se ne stiže s pozivnicama u zlatotisku, kroz detektore metala i u društvu gospode bankara i biskupa. Ona ne pripada nacionalnoj umjetničkoj eliti, ne nastupa na Dubrovačkim ljetnim igrama, ne jede sa lenjake na svečanim večerama s gospodom iz Europske Unije, nema je u predobljima Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, gdje odabrani čekaju da umre netko iz umjetničkog razreda... Ali Katarina Livljančić na vrhu je žive hrvatske kulture. I njegosevski je osamljena na tom Lovčenu.

